

Požemių labirintais

„Keliaujant po žeme greičiausiai gali patirti atradimo džiaugsmą. Įsivaizduokite jausmą, apimantį atėjus į vietą, kur iki tavęs niekas nebuvo žengęs milijonus metų!“ - pasakojo Lietuvos speleologų klubo „Aenigma“ vadovas Aidas Gudaitis

Jūratė MIČIULIENĖ

Lietuvos speleologų klubas vienija 25 tokius netradicinius keliautojus, daugiausia tai gamtininkai ir informatikai. Į keliones urvais speleologai vyksta 2-3 kartus per metus, ir tai užima visą jų laisvalaikį.

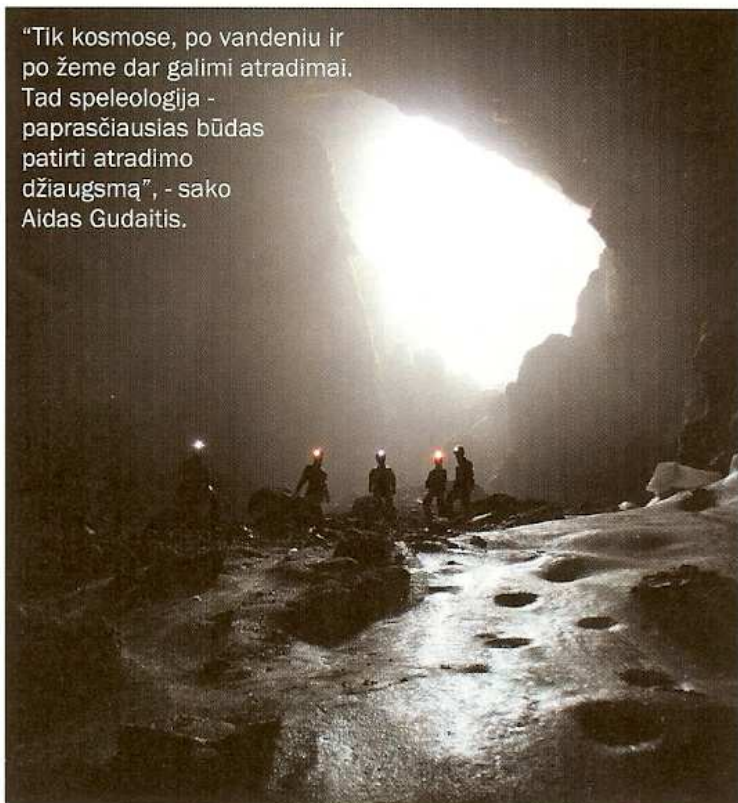
„Urvais keliauju nuo dvylikos metų. Tuo uždegė tėvas“, - pasakojo Aidas Gudaitis, Aplinkos ministerijos informacijos valdymo skyriaus vedėjas.

A.Gudaitis yra keliavęs po Kroatijos, Ukrainos, Rusijos, Abchazijos (čia yra giliausi pasaulyje urvai), Turkmėnijos, Lenkijos ir kitų šalių urvus. „Daugiausia urvų yra buvusios Jugoslavijos teritorijoje, Meksikoje, Ispanijoje, Alpėse. Turkija - nerai dirvonai, taip pat Kinija. Įdomiausia, kad patys kinai į urvus nekeliauja - jiems tai draudžia religija. Kinijos urvai nertiti, o ten glūdi kelių tūkstantmečių kultūrinis palikimas. Vyksta į juos tik europiečiai, dabar tai naujas kelionių bumas“, - pasakojo A.Gudaitis.

Lietuvos urvai

Lietuvoje urvų yra tik Biržų, Pasvalio rajonuose. Tačiau čia esantys karstiniai urvai (nuo vandens ištirpus uolienoms susidaro požeminės ertmės, smegduobės) nedideli. Pasak A.Gu-

„Tik kosmose, po vandeniu ir po žeme dar galimi atradimai. Tad speleologija - paprasčiausias būdas patirti atradimo džiaugsmą“, - sako Aidas Gudaitis.

Aidas Gudaitis po keleto parų, praleistų po žeme.

daičio, kol kas žinomi tik du urvai - Šaltasis šaltinis (į kurį galima nerti) Pasvalio mieste ir Karvės ola Biržų rajone. Pastarąją olą (apie 8 m gylio) su požeminiu ežeruku pavasarį speleologai nori tiksliau išmatuoti, patyrinėti ir nubraižyti jos planą. Lietuvoje speleologai dar gali keliauti dirbtiniais urvais - požemiais, bunkeriais, fortais. „Natūralūs Lietuvos urvai užpilti vandens, be to, jais pavojinga keliauti, nes gipsas yra labai trapus, ne taip kaip klinčių urvai kituose kraštuose. Ten jie ir gerokai ilgesni, pavyzdžiui, Ukrainoje siekia iki 200 km, JAV yra 500 km ilgio Mamuto urvas“, - pasakojo A.Gudaitis.

Tūkstantmečių kūriniai

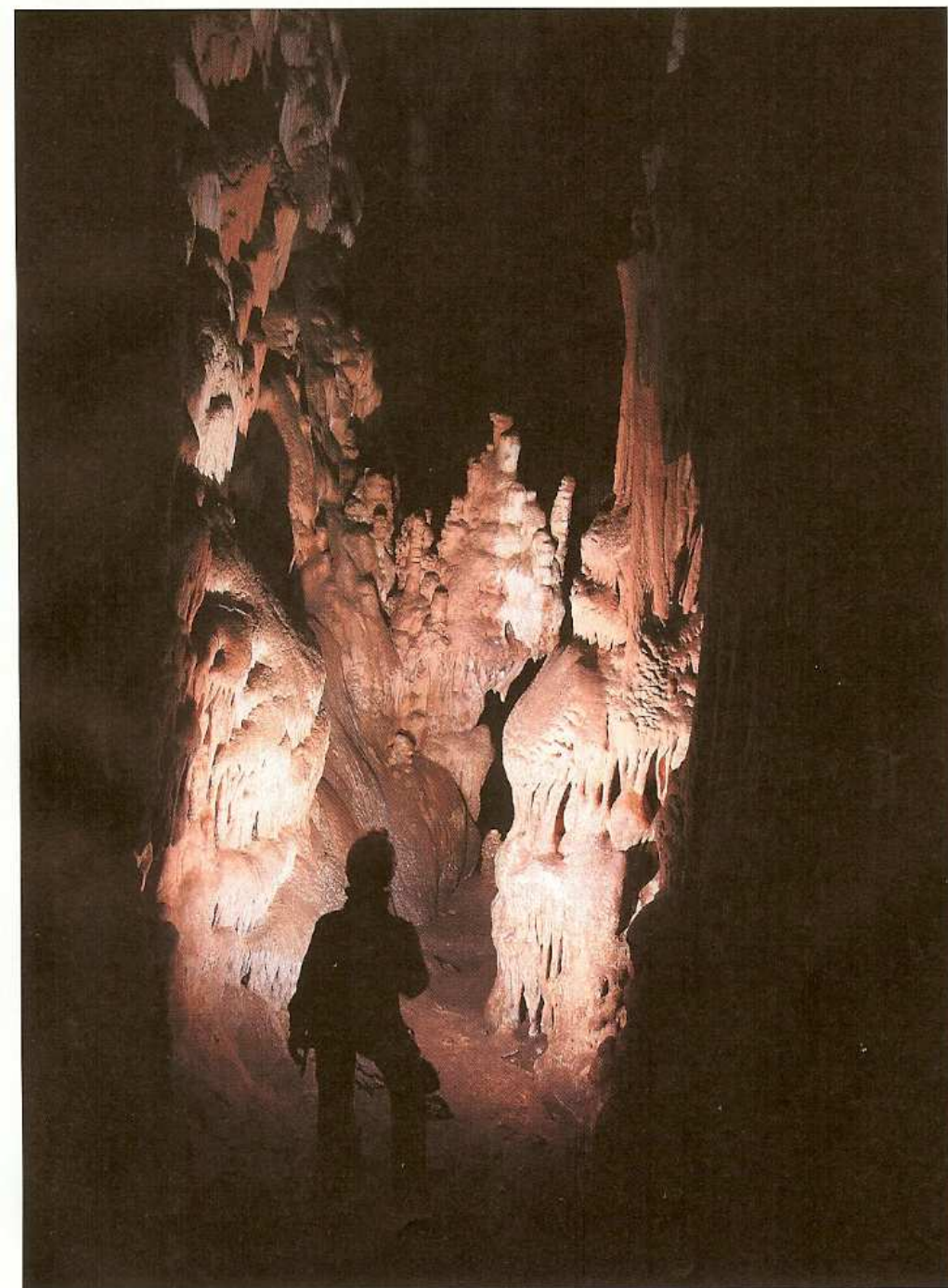
Daugelį žavi po žeme atsiveriantys pasakiško grožio stalaktitai ir stalagmitai. Kaip jie susiformuoja? Kaip pasakojo A.Gu-

daitis, virš urvų tirpdamas sniegas sugeria anglies dvideginį, susidaro angliarūgštė - rūgštokas vanduo. Šis vanduo tekėdamas per uolienas iš jų išplauna kalcio jonus (panašiai kaip ir kokakola išplaua iš dantų kalcį, tirpdo dantis). Vanduo būna prisodrintas kalcio dalelių. Ten, kur tas vanduo pradeda nusėsti, lieka kalcio nuosėdų. Per daugybę metų iš šių nuosėdų susiformuoja gražiausių formų stalaktitai ir stalagmitai - vieni stulpų, kiti varveklių formos.

„Man tai nėra pats gražiausias dalykas po žeme. Man įdomiau merabilitai, heliktitai (iš uolienų susiformavusios „kirmėlės“, „makaronai“), tai kelia didelį įspūdį. Šių uolienų susidarymą lemia siera mintančios bakterijos, - pasakojo A.Gudaitis. - Urve, kur šniokščia upės,

Kai per potvynius į urvus prineša šiaudų, jie tampa gana ankšti (Estijoje).

Tarsi pasakų karalystėj...

kriokliai, prieš gamtos stichiją jautiesi mažas vabaliukas. Tai neapsakoma!“ Įdomu, kad kiekviename urve yra požeminių upių, jos ir išgraužia urvus.

Urve aptikę siaurą atšaką speleologai, naudodami tam tikrą inžinerinę metodiką, ją platina. Dažnai už to susiaurėjimo atsiveria gražiausios salės. Kad tai išvystum, pasak pašnekovo, kartais tenka keliauti kelias paras, šliaužti per purvą, molį, bristi per požemines upes, brautis siauromis angomis, kelias valandas eiti keturpėsčia. „Tačiau po to būni apdovanotas niekieno nematytu grožiu. Dėl to verta keliauti“, - sakė A.Gudaitis.

Turizmas

Yra ir specialiai turizmui paruoštų urvų su nužymėtais apšviestais takeliais. Artimiausi mums urvai būtų Lenkijoje, Zakopanėje (Tatru kalnuose). Jų yra labai daug - įrengtų ir neįrengtų, su apšvietimu ir be. Pasak A.Gudaičio, labai gražūs yra Ukrainos urvai, po kai kuriuos vedžioja gidai (mėgėjui būtų sunku grįžti iš 200 km labirinto). Į vieną Ukrainos urvų speleologų klubas „Aenigma“ šiemet vyks sutikti Naujųjų metų.

„Mes ieškome turistų nenumintų urvų. Nors ir tuose, kuriuose lankosi mėgėjai, nuėjus į atokesnes vietas, randi tai, kas daro įspūdį. Masinis urvų lankymas, mūsų nuomone, yra urvų naikinimas. Juk kristalams reikia tam tikro mikroklimato, o žmonėms nuolat vaikstant tas mikroklimatas keičiasi, kristalai subyra. Kas formavosi milijonus metų, žmonija per šimtą metų baigia išnaikinti.

Nukelta į 8 p.

Speleologams dažnai tenka brautis labai siaurais urvais.

Atkelta iš 7 p.

Dabar atradus naują urvą reikia labai laikytis speleologinės etikos - naudoti ekologines medžiagas ir kuo mažiau žalos padaryti urvui", - pasakojo A.Gudaitis.

Pastaruoju metu populiarėja speleoterapija - sergantieji astma leidžiasi į druskų urvus ir kvėpuoja druskos garų prisodrintu oru.

Pavojai

Gal nepatyrusiam gali atrodyti, kad urvuose pavojinga, gali užgriūti. A.Gudaitis tvirtina, jog ten visai saugu - uolienos gana tvirtos, urvai susiformavę per milijonus metų. Netikėtai užklumpantys nepatogumai ar pavojai - kad ten nakvojant (o urvuose speleologai praleidžia iki 7 dienų) atsibudus galima išvysti potvynį (palijus viskas pro visus plyšius ir plyšelius suteka į urvą. Kartais vanduo pakyla net 6 metrus.

„Į potvynį esu patekęs du kartus. Apsėmė nebuvo, tačiau teko skaityti, kad pasaulyje kitiems yra taip nutikę: vanduo atkerta praėjimą ir tenka laukti 2-3 savaites, kol vanduo atslūgs. Tad aktyviuose urvuose, kur yra potvynių tikimybė, keliautojai miega hamakus prisitvirtinę prie urvų sienų ar lubų. Jei tinkamos sąlygos - statome palapines. Temperatūra po žeme - nuo 3 iki 10 laipsnių šilumos“, - pasakojo A.Gudaitis.

Kitas pavojus - krintantys akmenys (tad speleologai dėvi šalmus). „Jei virš angos nestabilus gruntas, įsivaizduokit, koks bus smūgis, jei nors ir mažytis akmenėlis kris iš 200 m aukščio“, - samprotavo speleologas.

Baimė

Jo nuomone, tik labai retas žmogus dėl uždaru patalpų baimės nediršta leistis į urvus. „Manau, turi būti gana nestabilios psichikos, kad urve pasijustum iš tiesų blogai. Daug kas, niekada nebuvo urvuose, sako, kad bijo. Šiaip jau natūralu bijoti aukščio, tamsos ar urvų, bet ta baimė įveikiama, - įsitikinęs A.Gudaitis. - Natūralu, kad įstrigus siaurame urve šiočia tokia panika kyla, tačiau kyla ir noras ją nugalėti. Speleologija - tai 50 proc. fizinis pasirengimas ir 50 proc. psichologinis“.

Speleologai po vieną į požeminę kelionę nesileidžia - taip saugiau. Tai komandinis sportinis turizmas. Be to, norintieji keliauti turi pusę metų lankyti klubo organizuojamą mokyklą, kurioje ir išmokstama, kaip elgtis urvuose.

Atradimai

„Mes ne šiaip leidžiamės gilyn į urvus. Mūsų tikslas - surasti jų kuo daugiau. Net ir atrastame urve yra dar ką atrasti,

pavyzdžiui, naujų atšakų. Mūsų užsiėmimas prilygsta geografiniams atradimams. O jie šiais laikais įmanomi tik po žeme, po vandeniu ir kosmose. Į kosmosą nenuskrisi, leisti po vandeniu reikalinga brangi įranga, o į urvus leisti gali kiekvienas, turintis atradėjo gyslelę, - pasakojo speleologas. - Neapsakomas jausmas įžengti į vietą, kur dar niekas iki tavęs nebuvo milijonus metų! Jei žmogus bent kartą tai patiria, vėliau labai sunku to atsisakyti. Naujos požeminės ertmės - tai mūsų lobiai, kurių vykstame ieškoti“.

Speleologija - požeminės geografijos rūšis, tačiau, pasak A.Gudaičio, ji aprėpia ir daugiau. Speleologai tiria ir senas kasyklas, urvuose aptinkamus archeologinius radinius, senąsias urvuose gyvenusių žmonių buveines, jų piešinius ant sienų. „Įdomi ir biospeleologija - urvų gyventojų tyrinėjimai. Kai kas specializuojasi ir tuo užsiima moksliskai. Mes kol kas nesame tiek pažengę, kad darytume tokius tyrimus, tačiau Lietuvos speleologai yra matę įdomių urvų. Pavyzdžiui, Slovėnijos urvuose gyvena ilgas, baltas, panašus į gyvatę driežiukas - Slovėnijos simbolis (*Pantemus anginus*). „Jis be akių, kaip ir požemių vandenyse gyvenančios baltos žuvis, jų akys atrofavosi tūkstantmečius gyvenant po žeme“, - pasakojo A.Gudaitis.

Aido žmona Irena - taip pat speleologė, jai priklauso moterų nusileidimo į gylį rekordas (950 m), registruotas agentūros „Factum“. Į urvus jau leidosi ir jo vyresnioji dukra, dabar jai septyneri. Būdamą penkerių Abchazijoje yra nusileidusi į 90 metrų gylio urvą. Šiomet į Ukrainos urvą sutikti Naujųjų metų vyks ir jaunesnioji ketverių metų A.Gudaičio dukra.

Po žeme atsiveria per tūkstantmečius susiformavusių stalaktitų ir stalagmitų grožis.